

Politici en kunstenaars

Luk Perceval

Artistiek leider van de Blauwe Maandag Cie

De verhouding tussen overheid en kunstenaars is vaak problematisch. De overheid gaat om met macht die kunstenaars moeilijk verdragen. Een analyse.

Als men over kunst spreekt, hoort men vaak het onderscheid maken tussen amateurs en professionelen. Het zou wellicht beter zijn de scheidingslijn elders te trekken. Een acteur die goed zijn brood verdient in 'Familie' van VTM is misschien wel een professioneel, maar daarom nog geen kunstenaar. Een ambtenaar die 's avonds thuis fantastische gedichten schrijft, is in de strikte zijn van het woord een amateur, maar kan terzelfdertijd een buitengewoon kunstenaar zijn. Het onderscheid tussen professionelen en amateurs zegt niets over de kunst. Het zou beter zijn te praten over het onderscheid tussen liefhebbers en kunstenaars.

Typerend voor een kunstenaar is het feit dat hij gedreven wordt door een nood die sterker is dan hemzelf. Hij heeft een verhaal, een mededeling die zich tegen elke vorm van logica in, tegen elke vorm van gezond verstand in, aan hem opdringt. Gelukkig wordt hij er niet van. Soms - een enkel ogenblik - meent hij gegrepen te hebben wat niet grijpbaar is. Meestal kan hij enkel de ontoereikendheid van zijn taal vaststellen, en worstelt hij met het dilemma dat wat hem drijft, hem ook voortdurend ontsnapt. Rust kent hij niet. Dit alles maakt dat een kunstenaar in het isolement dat het zijne is, ook uiterst individualistisch is. Hij kan werk produceren dat door vele mensen uiterst herkenbaar en ontroerend wordt bevonden, dat soms zelfs tot het patrimonium van een cultuur gaat behoren, maar de bron van deze kunstwerken is in zichzelf opgesloten en kan enkel uitdrukken wat in hemzelf woedt. Dit brengt hem ook zeer regelmatig in conflict met de overheid. Met de politici, bijvoorbeeld.

Ik gebruik de term politici in de edelste bete-

kenis van het woord. We leven in een tijd waarin politici automatisch geassocieerd worden met beunhazen die hun persoonlijke score bij de verkiezingen op peil proberen te houden door de egoïstische privé-belangetjes van hun kiezers ten allen prijze in te willigen. Het soort politici dat verkeersboetes wegmoffelt en met de gewestplannen ritselt. Weinigen schijnen zich nog te realiseren dat een echte politicus gedreven wordt door een hoogstaand ideaal: hij beheert de macht, niet om er zelf beter van te worden, maar om te vermijden dat anderen er misbruik van maken. Dat vergt niet alleen veel moed en veel incasseringsvermogen, dat vergt ook een visie. En daar knelt soms het schoentje. Zeker als deze macht moet omgaan met cultuur. Zelfs met de beste bedoelingen kan men totaal fout omgaan met macht. Men kan er bijvoorbeeld van uitgaan dat delegatie van macht onvermijdelijk leidt tot misbruiken. Politici van deze strekking zijn voorstander van een uitgesproken piramidiaal maatschappijmodel. Je treft deze visie vaak aan bij oudere politici, die misschien al zo vaak bedrogen zijn dat ze er cynisch van geworden zijn. Ze hebben geen enkel vertrouwen meer. Zij opteren voor een streng gereglementeerde samenleving, waarin elke situatie onderworpen is aan regels die elk misbruik uitsluiten, maar die terzelfdertijd ondraaglijk knellen. Als politici van deze strekking cultuur beheren, kan je er donder op zeggen dat ze voortdurend in conflict komen met de kunstenaars. Niet omdat ze geen interesse hebben voor de kunst, maar omdat ze de solitaire ziel van de kunstenaars niet kunnen plaatsen in hun visie op machtsuitoefening. Vaak ongewild en ter goeder trouw bereiken zij uiteindelijk het tegenovergestelde van wat ze beogen. Binnen hetzelfde piramidale model kan men ook een totaal andere visie aankleven. In deze visie gaat men ervan uit dat de beste garantie tegen

misbruiken erin bestaat de macht maximaal te delegeren. De redenering hier luidt dat een volstrekt open en doorzichtige organisatie van de maatschappij tevens garandeert dat misbruik aan de basis zelf wordt vastgesteld en afgestraft. Het is dezelfde piramide, maar in het eerste geval is ze topzwaar, in het tweede is de macht dusdanig naar beneden gedrukt dat de piramide over een brede, stabiele en stabiliserende basis beschikt.

Een politicus die het tweede model aanhangt en een cultuurportefeuille beheert, heeft veel meer oog voor de dwingende, individualistische noden van de kunstenaars. Weliswaar heeft hij nog steeds de moeilijke en ondankbare taak dit individualisme te verzoenen met een redelijke vorm van gemeenschapszin, maar zijn uitgangspunt biedt veel meer manoeuvreerruimte, laat meer begrip toe en creëert daardoor voor de kunstenaar gunstiger werkomstandigheden. Hij is geen zwakkeling die alles maar laat waaien, integendeel zelfs, maar hij kan beter luisteren.

Sta me toe deze vrij theoretische uiteenzetting te illustreren met een voorbeeld. Als theatermaker heb ik slechts één ambitie: ik wil dié voorstelling maken die in mijn hoofd spookt en die ik kwijt moet raken. Theatermaken doe je echter niet alleen. Je hebt acteurs nodig, technici, een hele reeks andere medewerkers, een infrastructuur, een schouwburg. Dat is niet weinig gevraagd, maar het is niet genoeg. Als men mij morgen komt vertellen dat dit alles niet meer betaalbaar is, zal ik waarschijnlijk theater maken in mijn keuken. Maar als men het belangrijk vindt dat de schouwburgen open blijven en voorstellingen gespeeld worden voor een breed publiek, wil ik dat ook zo goed mogelijk kunnen doen. Dat houdt in dat ik ook wil kunnen beschikken over de juiste mensen, de juiste infrastructuur, de juiste schouwburg. Dat was wat mij voor ogen stond toen ik de Blauwe Maandag Compagnie oprichtte. Dat ook heeft de doorslag gegeven toen ik de moeilijke beslissing nam de hele Com-

pagnie naar een andere stad te verhuizen. In Gent werd me niet alleen een schouwburg aangeboden, ik kreeg ook de vrijheid om advies uit te brengen over de manier waarop die schouwburg zou worden verbouwd. Ik heb er niet af te rekenen met een strak en weinig flexibel beheersapparaat van die schouwburg, maar ik kan dat beheer in samenspraak met partners die ik zelf gekozen heb ook zelf bepalen. De overheid opteerde er voor een grote mate van afstandelijkheid, en dat is de enige mogelijke manier van werken. Natuurlijk moeten wij verantwoording afleggen over ons beleid, maar we hebben tenminste de mogelijkheid gekregen dat beleid zelf te bepalen. Als wij falen, zullen we de schuld ervan niet bij de overheid kunnen leggen. We hebben de vrijheid gekregen die we vroegen, we zullen die ook maximaal gebruiken, maar we hebben ook de plicht in ruil voor dit alles veel terug te geven.

Het is bekend dat ik in de periode vóór de BMCie bij de KNS werkte. Alles wat ik me van die periode herinner, alles wat ik erover hoor en lees, bewijst dat men daar nog steeds niet de juiste lessen getrokken heeft. Ik vind dat jammer, en daarom steun ik ook de oproep van Jan Calewaert. Ik voel niet de minste behoefte om de stedenoorlog van twee jaar terug nieuw leven in te blazen, ik heb er zelf niet het minste belang bij om mij in deze kwestie te mengen, maar het is mijn plicht de oproep die ik vorig jaar nog naar aanleiding van de directiewissel in de KVS in Brussel heb geformuleerd, te herhalen. Hoe integer de bedoelingen van de betrokken overheid ook mogen zijn, de zekerheid blijft dat dit alles tot niets zal leiden als de basisvoorwaarde om te kunnen werken niet wordt gerealiseerd. En die basisvoorwaarde is duidelijk. Ik pleit voor de grootst mogelijke autonomie in ruil voor de grootst mogelijke verantwoordelijkheid. Liefhebbers hebben hun plek. Kunstenaars moeten ze krijgen.